

Hulkuvate loomadega seotud probleemistik Eestis

Uuringu raport

Tellijä: Eesti Loomakaitse Selts

2012

Tallinna postkontor
Postkast 3797
Narva mnt 1
10111 Tallinn

Tel: 52 67 117
<http://www.loomakaitse.ee>
info@loomakaitse.ee
Kontor: Mardi 11, 10113 Tallinn

Registrikood 80118299
SEB Pank
A/A 10002019856000

SISUKORD

1. SISSEJUHATUS	3
2. UURINGU METOODIKA.....	4
3. KOHUSTUSE ÕIGUSLIK REGULATSIOON	5
4. UURINGU TULEMUSED.....	7
4.1 Lemmikloomade üle arvestuse pidamine ja lemmikloomade märgistamine	7
4.2. Hinnang Eestis peetavate lemmikloomade arvukusele	8
4.3 Veterinaari roll ja võimalused hulkuvate loomadega seotud probleemistiku leevendamisel.....	9
4.4. Kohustuse täitmise korraldamine kohalikus omavalitsuses	10
4.5. Kohalike omavalitsuste koostöö loomade varjupaikadega.....	11
4.6. Kohustuse maksumus.....	13
4.7. Kohaliku omavalitsuse toimetulek kohustusega.....	14
KOKKUVÕTE	16

1. SISSEJUHATUS

2011. aasta lõpus saatis Eesti Loomakaitse Selts kõikidele Eesti kohalikele omavalitsustele e-posti teel hulkuvate loomade probleemistikku käsitlevad küsimustikud. Kokku laekus 117 ankeeti, seega uuringus osales ligikaudu pool Eesti kohalikest omavalitsustest. Uuringu eesmärgiks on anda ülevaade hulkuvate loomadega seotud tegevustest ja olukorrast Eestis kohalike omavalitsuste esindajate hinnangute alusel, et esmalt nii-öelda kaardistada olukord ning edaspidi pakkuda välja arvulistel hinnangutel tuginevaid võimalikke stsenaariume tegevuste paremaks korraldamiseks ja probleemi efektiivsemaks kontrollimiseks.

Küsimused jaotati järgnevate teemade kaupa:

- lemmikloomade üle arvestuse pidamine omavalitsuses: küsimused 1 ja 2;
- lemmikloomade arvukus: küsimused 3-8;
- koostöö veterinaaridega: küsimus 9;
- kohustuse täitmise korraldus omavalitsuses: küsimused 10-14;
- koostöö loomade varjupaikadega: küsimused 15-18;
- kohustuse kulud: küsimused 19-21;
- omavalitsuste toimetulek kohustusega: küsimused 22-24.

Huvi teema vastu oli erinevate omavalitsuste puhul erinev, sõltudes nii probleemi ulatusest vastavas omavalitsuses kui omavalitsuse rahalistest võimalustest ja motivatsioonist probleemiga tegelemisel. Eestis on 2012. aastal kokku 226 omavalitsust, millest 33 on linnad ja 193 vallad. Asulaid on Eestis 4682, mille hulgas on 47 linna (14 vallasisest linna), 12 alevit, 185 alevikku ning 4438 küla. Hulkuvate loomadega seotud probleemid on märkimisväärsed enamuse linnade puhul, tuues kaasa suuremaid kulutusi. Teema on pigem mitte-aktuaalne väikestes haja-asustusega valdades.

Kohalike omavalitsuste kulutused hulkuvate loomadega seotud toiminguteks olid valimisse kuulunud 117 omavalitsuse puhul kokku nii 2010. kui 2011. aastal üle 700000 euro. Hulkuvate loomadega seotud tegevused kuuluvad elamu- ja kommunaalmajanduse eelarvest rahastatavate kohustuste hulka koos elamumajanduse ja kommunaalmajanduse arendamisega, veevarustusega, tänavavalgustusega, elamu- ja kommunaalmajanduse haldamise, kalmistute, saunade ja muude elamu- ning kommunaalmajandusega seotud tegevustega.

Uuringu üheks eesmärgiks on pöörata tähelepanu ennetustegevuse olulisusele tulevikus kohaliku omavalitsuse kulude vähendamisel. Otseselt vähendaks kohaliku omavalitsuse kulutusi varjupaigateenusele vahetult pärast püüdmist identifitseeritavate (mikrokiibiga märgistatud)

hulkuvate loomade osakaalu kasv, võrreldes nendega, kellel registreeritud mikrokiipi ei ole ja kes tuleb seega varjupaikadesse toimetada. Koerte märgistamine ja nende üle arvepidamine on Loomatauditõrje seadusega määratud kohustus. Selle kohustuse täitmine oleks pikemas perspektiivis ka kuluefektiivne. Sama kehtiks kasside märgistamise kohustuse sisseseadmisel.

Suurel osal omavalitsustest ei jätku rahalisi vahendeid probleemiga toimetulekuks täies ulatuses ega ennetustegevuseks, mistõttu kannavad antud ülesannet suuresti mittetulundussektor ja asjast huvitatud eraisikud. Antud uuring valmis vabatahtliku töö tulemusena.

2. UURINGU METOODIKA

Küsitlusest paluti osa võtta kõikidel Eesti kohalikel omavalitsustel, vastused laekusid 117 omavalitsuse esindajatelt. Vastanud kohalikest omavalitsustest 28 olid linnad või vallad, mille haldusterritooriumil asus ka vallasisene linn. Omavalitsuste maakondlik esindatus oli järgnev: Harju – 12; Hiiu – 2; Ida-Viru – 12; Jõgeva – 7; Järva – 6; Lääne – 7; Lääne-Viru – 9; Põlva – 11; Pärnu – 7; Rapla – 8; Saare – 6; Tartu – 12; Valga – 7; Viljandi – 5; Võru – 6. Valimit võib pidada representatiivseks, tegemaks üldistusi Eesti kõikide omavalitsuste kohta.

Kohalikele omavalitsustele edastati Exceli vormis küsitlusankeedid. Esines nii valikvastustega küsimusi, statistiliste andmete päringuid kui omavalitsustöötaja hinnangule tuginevaid küsimusi probleemi tõsiduse ja parema lahendamise võimaluste osas.

Uuringus tuuakse välja kokkuvõtted omavalitsuste poolt esitatud vastustest. Andmeanalüüsis piirduakse kirjeldava statistikaga, kuivõrd uurimiseesmärgiks ei ole põhjuslike seoste võimalikkuse hindamine ega kohalike omavalitsuste hindamine kohustusega toimetulekul suutlikeks ning suutmatuteks. Uuringu käigus ei õnnestunud objektiivse statistika puudumise tõttu saada piisavalt head ülevaadet lemmikloomade koguarvust Eestis, mistõttu ei ole praegu võimalik anda arvuliselt põhjendatud hinnanguid, kui palju läheks maksuma kõikide Eesti lemmikloomade mikrokiipimine ning registri haldamine.

Täiendavad statistilised andmed omavalitsuste eelarvete kohta hangiti Rahandusministeeriumi kodulehelt. Vaadeldi hulkuvate loomadega seotud kulutusi maakonniti ja kohaliku omavalitsuse kaupa, hindamaks kohustuse mahtu kohaliku omavalitsuse rahvaarvu, kogueelarve ja elamu- ning kommunaalmajanduse eelarve mahtude kontekstis. Probleemi tõsidust ja kulukust hinnatakse, analüüsidest hulkuvate loomadega seotud tegevuste eelarve osakaalu antud kulugrupis ning kulutusi elaniku kohta.

3. KOHUSTUSE ÕIGUSLIK REGULATSIOON

Järgnevalt antakse ülevaade kohustusega seotud seadusandlusest Eestis. Kohustus on kohalikule omavalitsusele kehtestatud loomakaitseadusega - [RT I 2001, 3, 4](#), vastu võetud 13.12.2000, jõustunud vastavalt seaduse §-le 82. Kohustusega on seotud Loomataudi tõrje seadus ja kohaliku omavalitsuste poolt määrustena sätestatud lemmikloomade pidamise eeskirjad. Lemmikloomade pidamise nõuded, sealhulgas nõuded kov või varjupaiga poolt hulkuva looma pidamisel, on kehtestatud põllumajandusministri määrusega nr 76, mis on vastu võetud 24.07.2008: [RTL 2008, 66, 938](#); jõustumine 01.01.2009 (kehtiv seisuga 01.08.2012).

Euroopa Liidu õigus antud valdkonda ei reguleeri. Samuti ei reguleeri loomade õigusi ega loomadega seonduvat probleemistikku põhiseadus (vastu võetud 28.06.1992: [RT 1992, 26, 349](#); jõustumine 03.07.1992), kuid eraomandi ja kodu puutumatus printsiibid (põhiseaduse §32 ja §33) on probleemiga tegelemisel sageli aktuaalsed, kui hulkuva looma tabamiseks või kinnisesse valdusesse jäetud looma elu või tervise kaitseks oleks ainuvõimalik siseneda omaniku loata territooriumile, kus loom viibib.

Hulkuva looma definitsioon on määratud Loomakaitseaduse 5. paragrahviaga, järgnevalt on esitatud §5 väljavõte [RT I 2005, 61, 477](#) - jõust. 01.12.2005:

„(1) Loomatauditõrje seaduse § 12 lõigete 1 ja 2 tähenduses omanikuta või loomapidaja juurest lahti pääsenud (edaspidi hulkuvad) loomad tuleb kinni püüda ning tagastada omanikule või leida neile uus omanik.

(2) Kui hulkuva looma omanikku ei ole võimalik kindlaks teha ega leida talle uut omanikku, tuleb läbi viia looma eutanaasia käesoleva seaduse §-s 18¹ sätestatud korras. Loomaomaniku kindlakstegemise alguse ja eutanaasia läbiviimise vahel peab olema vähemalt kaks nädalat, mille jooksul tuleb tagada looma nõuetekohane pidamine ja vajaduse korral ravi.

¹ Loomakaitseaduse ([RT I 2005, 61, 477](#) - jõust. 01.12.2005):

§ 18. Eutanaasia

(1) Eutanaasia on looma hukkamine looma omaniku algatusel või kaastundest, kui ellujäämine tekitaks loomale kestvaid kannatusi või kui tema liigiomane eluviis osutub võimatuks.

(2) Looma eutanaasia viib läbi veterinaararst.

(3) Eutanaasia tuleb läbi viia sõltuvalt olukorrast vähimate füüsiliste ja vaimsete kannatustega.

(4) Eutanaasiameetod peab põhjustama loomal viivitamatult teadvusetuse ja surma või viima ta sügavast üldanesteesiast kindla surmani. Veterinaararst peab tuvastama enda hukatud looma surma.

(5) Keelatud on looma lämmatamine, uputamine, mürgiste ainete või ravimite kasutamine, mille annustamise ja manustamise määri ei pruugi põhjustada käesoleva paragrahvi lõikes 4 mainitud mõju, ja hukkamine elektriga, kui sellega ei kaasne silmapilkne teadvuse kadu.

(3) Hulkuvate loomade püüdmist, pidamist, hukkamist ja korjuste hävitamist korraldab kohaliku omavalitsuse üksus oma territooriumil.

(4) Hulkuvate loomade püüdmise, pidamise, nende omaniku kindlakstegemise ja hulkuvate loomade hukkamise korra kehtestab Vabariigi Valitsus“

Vastavalt loomatauditõrje seaduse ptk 1 § 2 (1): „Loom Loomatauditõrje seaduse tähenduses on imetaja, lind, roomaja, kahepaikne, kala või selgrootu.“

Seega ei ole hulkuvad loomad käesoleva seaduse tähenduses otseselt piiritletud vaid koerte ja kassidega.

Loomataudi tõrje seadus näeb ette looma märgistamise ja registri pidamise kohaliku omavalitsuse kohustusena, vastavalt nimetatud seaduse §-le 11 lõikele (1): „Loomaomanik on kohustatud tagama oma koduloomade identifitseeritavuse vastavalt käesoleva seaduse §-le 10. Identifitseerimiseks vajalikud vahendid väljastatakse loomapidaja kulul. Loomapidaja on kohustatud pidama peetavate põllumajandusloomade kohta arvestust ning registreerima nad riiklikus registris käesolevas seaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud korras. Kohalik omavalitsus korraldab koerte ja vajaduse korral teiste lemmikloomade üle arvestuse pidamist.“

Antud seadus (redaktsioon kehtiv kuni 31.12.2013, Vastu võetud 16.06.1999 [RT I 1999, 57, 598](#) jõustunud vastavalt §-le 65) kohustab kohalikku omavalitsust pidama arvestust koerte üle ning vajadusel teiste lemmikloomade üle. Riiklikult ei ole eraldatud spetsiaalselt arvestuse pidamiseks vajalikke rahalisi ressursse. Arvestuse pidamine eeldab loomade identifitseerimist ning omaniku andmete registrisse kandmist. Loomatauditõrje seaduse §10 toob välja järgnevad identifitseerimisviisid:

„(1) Loomade identifitseerimisviisid on looma märgistamine, looma kirjeldamine või looma kuuluvuse määratlemine.

(2) Looma märgistamine on tema varustamine eristamist võimaldava püsiva ning kordumatu kunstliku tunnusega.

(3) Looma kirjeldamist tema eristamise eesmärgil kasutatakse loomade puhul, keda ei ole võimalik või otstarbekas märgistada.

(4) Loomad, keda ei ole võimalik või otstarbekas märgistada ja kelle kohta ei saa selle loomaliigi isendite suure välise sarnasuse tõttu koostada kirjeldust, identifitseeritakse nende kuuluvuse kaudu.

(5) Kuuluvuse kaudu identifitseerimisel loetakse loom kuuluvaks isikule, kelle valduses, sealhulgas kelle kinnisel territooriumil või kellele kuuluv asub või rajatises ta asub, kui looma kuuluvusest huvitatud isik ei tõenda vastupidist.“

Seega peab kohalik omavalitsus kohustuse täitmiseks suutma tagada vähemalt koerte nõuetekohase identifitseerimise ja leidma ressursi arvestuse pidamiseks. Nagu uuringust selgub, on suurel osal kohalikel omavalitsustest rahaliselt raske täita ka hulkuvate loomade otsese püüdmise ja sellele järgneva 14 päeva jooksul nõuetekohase ülalpidamise kohustust. Ennetustegevuseks ega mikrokiibi paigaldamise kampaaniate toetamiseks raha enamasti ei leita, kuigi on ka väga positiivseid näiteid. Siseministeeriumi kodulehel kohalike omavalitsuste rahastamise põhimõtete kirjeldamisel on välja toodud, et kui kohustus kuulub läbi kohaliku omavalitsuse eelarve riigieelarveliselt rahastatavate kohustuste hulka, peab riik tagama kohalike omavalitsuste suutlikkuse kohustust täita.

Järgnev lõik on tsiteeritud Siseministeeriumi kodulehelt <http://www.siseministeerium.ee/5981/>: „Eesti kohalike omavalitsuste eelarvete süsteemi aluseks on eelarve tasakaalustatuse printsiip. Kohaliku omavalitsuse eelarve on iseseisev ning selle kujundamise alused ja korra sätestab seadus. Kohalikule omavalitsusele võib panna kohustusi ainult seaduse alusel või kokkuleppel kohaliku omavalitsusega. Seadusega kohalikule omavalitsusele pandud riiklike kohustustega seotud kulud kaetakse riigieelarvest.”

Nii valla- või linnaeelarve koostamisele kui ka investeeringute kavandamisele ja nende jaoks rahaliste ja muude vahendite taotlemisele ning laenude võtmisele, kapitalirendi kasutamisele ja võlakirjade emiteerimisele on aluseks arengukava.“

Kohaliku omavalitsuse arengukava peaks õiglase rahastuse vajaduse määratlemiseks seega välja tooma ka plaanid hulkuvate loomadega seotud probleemistikuga tegelemiseks, kuivõrd probleemi kadumine tõstaks elukeskkonna kvaliteeti ja inimeste turvatunnet (hulkuvate koerte ohtlikkus) ning ühtlasi eemaldaks inimese vastutustundetuse kaasabil põhjustatud kahju looduskeskkonnale (näiteks lindude pesitsusalad ja kassipopulatsioonid). Enamasti hulkuvate loomade temaatikat siiski kohaliku omavalitsuse arengukavas ei käsitleta.

4. UURINGU TULEMUSED

4.1 Lemmikloomade üle arvestuse pidamine ja lemmikloomade märgistamine

Küsimused 1 ja 2. Koerte üle pidas arvestust 49,1% vastanud kohalikest omavalitsustest. Neist oli kehtestanud koerte kiipimise kohustuse 15,4%. Kasside üle pidas arvestust 11,1% küsitlusele vastanud omavalitsustest ning neist 5,1% oli kehtestanud kasside kiipimise kohustuse. Peamise põhjusena arvestuse mittepildamisel toodi välja ühtse registri puudumist. Rõhutati asjaolu, et hulkuma pääsenud loomad ei püsi sageli omavalitsuse piires ning nende identifitseerimine ainult ühe omavalitsuse registri abil ja vahenditega ei oleks nagunii võimalik. Praegu puudub enamusel omavalitsustel ka mikrokiibilugeja. Samuti toodi takistusena välja, et kiipimine on loomaomanikule suhteliselt kallis protseduur. Paljud kohalikud omavalitsused on probleemi ees, et on juba teatud tööd lemmikloomade registreerimiskohustuse sisseseadmisel, kuid ühtselt ja üle Eesti kasutatava registri puudumise tõttu on sellest loobunud. Hulkuvad loomad satuvad sageli omavalitsuse piiridest välja ning kohalikkude registrisse kantud looma kas ei taibata antud registrist

otsida või on koer näiteks kaotanud numbriga kaelarihma. Märkimisväärset osal kohalikest omavalitsustest oli suur huvi ühtse riikliku registri loomise ja kohustuslikuks muutmise korral probleemiga aktiivsemalt tegelda. Mitmed neist vajaksid aga vähemalt esialgu kiipimise toetamiseks ja registri käivitamiseks-haldamiseks täiendavat rahalist ressursi.

Ühtse riikliku lemmikloomaregistri loomine oli arutusel 2005. aastal, kuid ainsaks riiklikult tunnustatud lemmikloomaregistriks on siiani SpinTek AS poolt hallatav register <http://www.lemmikloomaregister.ee/>, millega liitumine ei ole 2012. aasta augustikuu seisuga siiski kohustuslik omavalitsuse ega loomaomaniku jaoks. Kiibinumbriga järgi omaniku kontakti otsingu teostamine on tasuta, kuid looma registrisse kandmine on tasuline ning seda saab teha vaid volitatud isik. Riik ei toeta omavalitsusi rahaliselt antud tunnustatud registrisse loomade kandmisel ega hüvita kohaliku omavalitsuse kulusid eraldi registri pidamisel.

4.2. Hinnang Eestis peetavate lemmikloomade arvukusele

Küsimused 3-6. Lemmikloomad on suurel osal Eesti elanikkonnast. Üldine ülevaade lemmikloomade arvukusest puudub. Küsimustikuga püüti antud informatsiooni koguda, kuid numbrid alahindavad tugevalt lemmikloomade arvukust, põhinedes kohaliku omavalitsuse töötaja arvamushinnangul või esindades omavalitsuses registreeritud loomade arvu. 117 Eesti kohalikus omavalitsuses oli kokku vähemalt 58504 koera ja 34896 kassi. Tuleb veelkord rõhutada, et need arvud näitavad pigem arvele võetud loomade hulka. Üldistades saab uuringu tulemuste alusel väita, et Eestis on vähemalt üks koer või kass iga 10 elaniku kohta. Tegelikuses on arvud palju suuremad, sest nagu uuringus rõhutatud, hinnang tugineb omavalitsuste esindajate ütlustel-hinnangutel, mille aluseks on enamasti parema info puudumise tõttu vaid registreeritud loomade arv. Lemmikloomade arvukus Eestis ei ole praeguse seisuga teada. Uuringu käigus kättesaadavate andmete põhjal seda määrata ei olnud võimalik. Väga raske on määrata hulkuvate ja kodutute loomade arvu (s.h kodutute kasside kolooniate hulk ja igas koloonias elavate isendite hulk). Eelpool mainitud numbrid ei kajasta seetõttu kodutute/omanikuta loomade tegelikku arvu. Lemmikloomade arvu määramine on aga oluline omavalitsusele registri haldamisega seotud kulude hindamiseks ning loomaomanike toetamise võimaluste analüüsimiseks näiteks koerte ja kasside kiipimisel, vaktsineerimisel ja steriliseerimisel. Samuti on nii koduste kui hulkuvate loomade arvukuse määramine oluline loomade varjupaikade teenuse vajaliku mahu ja varjupaikade vajaduste hindamiseks.

Kohalike omavalitsuste esindajate hinnangutele tuginedes on keskmiselt Eestis kiibitud kokku 12% koertest ja 2% kassidest – need on väikesed osakaalud, võrreldes kiipimise potentsiaalse kasuga. Mitmete kiipimiskampaaniaid läbiviivate omavalitsuste kogemused näitavad, et tegemist on efektiivse vahendiga tulevaste kulude vähendamiseks. Eraldades tulevaste perioodide kulutuste arvelt osa raha igal aastal mikrokiipide paigaldamiseks, väheneks järjest varjupaikadesse sattuvate identifitseerimata loomade arv ja seega omavalitsuste vajadus tasuda varjupaigateenuse eest endises mahus. Ennetustegevus, eriti mikrokiipide paigaldamise ja registrisse kandmise toetamine, on seega eriti oluline kohalikele omavalitsusele väiksemate kulude tagamiseks tulevikus, olles efektiivsemaks lahenduseks pika-ajaliselt.

Küsimused 7 ja 8. Hulkuvate loomadega seotud probleemistik ei ole õiguslikult piiritletud koerte ja kassidega. Sisuliselt võivad antud regulatsiooni alla kuuluda kõik lemmikloomad. Siiski ei ole probleemid ülejäänud loomaliikidega sagedased, kuigi varjupaikade praktikas ei ole hiired, rotid, tuhkrud ja muud loomad haruldased. Eestis peetakse lisaks koertele ja kassidele sagedamini hiiri, rotte, hamstreid ja küülikuid. Eksootilistest loomadest toodi välja maod, ämblikud, Vietnami rippköht-siga ja erinevad linnud.

4.3 Veterinaari roll ja võimalused hulkuvate loomadega seotud probleemistiku leevendamisel

Veterinaaril on võimalus nii suulise info kui kirjalike infomaterjalide jagamise abil teavitada rohkem inimesi kiipimise ja vaksineerimise protseduuridega seonduvast ning loomade soovimatute järglaste ärahoidmise võimalustest (sealhulgas vale väite ümberlükkamine, et kass pärast steriliseerimisoperatsiooni enam hiiri ei püüa).

Küsimus 9. Kohustuslik on loomade vaksineerimine marutaudi vastu, mistõttu peaks veterinaarid olema kõige paremini kursis kohalike koerte ja kassidega. Lemmikloomade arvukuse paremaks määramiseks tuleks iga kohaliku omavalitsuse volitatud veterinaarilt koguda andmed teostatud marutaudi-vaktsiinide arvu kohta ja pärida lisaks hinnangut, kui palju võib tema piirkonnas veel loomi olla.

Lemmikloomade märgistamise protseduuri teostamise õigus on ainult veterinaaridel, kui tegemist on looma kiipimisega (mitte numbriga kaelarihm). Kiipimise propageerimise edukus piirkonnas on seotud teenuse kättesaadavusuga nii hinna kui looma veterinaarini toimetamise mõttes. Loomakliinikud on enamasti linnades, valdade veterinaarid on rohkem spetsialiseerunud põllumajandusloomadele. Enamasti tegutses valla piires üks veterinaar. Kiipimisprotseduuri teostas veterinaar ligikaudu pooltes omavalitsustes. Kiipimise hinnad on erinevad, mõned kohalikud omavalitsused on kaasa aidanud kiipimise sooduskampaaniate läbiviimisele. Keila linna hinnangul on sellega kaasnenud märkimisväärsed positiivsed arengud – suure osa hulkuma pääsenud koerte omanikud tuvastatakse kiibinumbrite identifitseerimise kaudu kohapeal ning nende varjupaika toimetamine ei ole vajalik. Siiski on kiipimisprotseduur eelkõige maapiirkondade loomaomanikele kallis ja ebamugav, mistõttu võiks kaaluda veterinaari koduküllastuste ühekordset riiklikku toetamist kõikide koerte kiipimiseks.

Paljud hulkuvad loomad on algselt omanikuta jäänud või hiljem omaniku poolt hüljatud koduste lemmikloomade järeltulijad. Soovimatuid loomapoegi aitab ära hoida looma steriliseerimine/kastreerimine. Eesti kohalikest omavalitsustest oli antud protseduure võimalik loomale teostada ligikaudu 45% kohalikest omavalitsustest. Loomasõbralikumaid alternatiive Eestis reeglina välja pakkuda ei ole – see on tuleviku töö veterinaaridele. Hormoontablettide kasutamisega lemmikloomadel võivad kaasneda mitmed tervisehädad, näiteks mädaemakas. Samuti lõpevad enamusel emastel kassidel steriliseerimise järel jooksuajad ja sellele omane käitumine, kuigi võib esineda üksikuid erandeid, et kass käitub ka operatsiooni järel jooksuajale sarnaselt. Mõnedes omavalitsustes on välisriikide eeskujul rakendatud kasside steriliseerimist ja seejärel endisesse elukeskkonda tagasilaskmist, hoidmaks ära uute isendite tekke kolooniasse.

Väidetavalt on Soome näitel seotud hulkuvate kasside populatsiooni hävitamine ja sellele järgnenud linnas elutsevate rottide ja nende poolt põhjustatud probleemide ulatuslik kasv. Sageli ületab hulkuvate kasside poolt tekitatud reostus ja materiaalne kahju (näiteks autode kriipimine) siiski eeldatava kasu rottide eemalhoidmisest. Kasside toitmise harjumus paneelmajade ümbruses on visa kaduma ning teatud hulga steriliseeritud isendite jätmine piirkonda võib olla mõistlik. Paljud loomaarstid julgustavad loomaomanikke oma lemmikloomi steriliseerima ja kastreerima, vähendamaks poegade hukkamise tarbetuid kannatusi ning hoidmaks ära omaniku jaoks häirivad jooksuajad. Maapiirkondades on alles levinud legendid, nagu ei püüaks kass pärast operatsiooni enam hiiri, kuid see vastab tõele vaid väga üksikute isendite puhul.

Kõikides omavalitsustes ei olnud kiipimis- ega steriliseerimisprotseduure teostavaid veterinaare. Kiipimise hinnad erinevad, olles uuringu andmete kohaselt vahemikus 8,2 EUR kuni 40 EUR. Eesti keskmine kiipimistasu oli 18,6 EUR. Ühe Lääne-Virumaal tegutseva veterinaari hinnangul oleks võimalik kampania korral protseduuri hinda oluliselt alandada, tuues ühe kohaliku omavalitsusega koostöös toimunud kiipimisel protseduuri hinnaks 10 EUR. 2011. aastal Eestis kokku probleemiga tegelemiseks ettenähtud raha eest saaks kiipida ligikaudu 86000 koera. Imselt oleks ka steriliseerimiskampaniate korral võimalik vähendada ühe looma steriliseerimise maksumust.

Kohalik omavalitsus võiks võimalusel kaasa aidata ka nii omanikuga kui omanikuta lemmikloomade steriliseerimisele, et vähendada hulkuvate loomade probleemistikuga seotud tulevase kulutusi ja takistada kassikolooniate laienemist. Põhjalikult tuleks läbi töötada Euroopa Liidu või rahvusvaheliste loomakaitseorganisatsioonide kaudu olemasolevad toetusvõimalused.

4.4. Kohustuse täitmise korraldamine kohalikus omavalitsuses

Küsimus 10. Vastutus hulkuvate loomadega seotud probleemide lahendamisel on seadusega pandud kohalikule omavalitsusele. Enamasti on omavalitsustes määratletud probleemiga tegelema kindel töötaja, kõige sagedamini ametinimetusega heakorraspetsialist, keskkonnanõunik või majandusnõunik. Siiski täitsid omavalitsuse nimel kohustust ka abivallavanemad, vallasekretärid, aednikud, jt ametialade spetsialistid. Mitmetel omavalitsustel ei olnud probleemiga tegemiseks määratud kindlat isikut või täitis kohustust formaalselt vallavanem. Probleemi määramine kindla valdkonna ametniku vastutusse ja pädevusse ning selleks riiklikult vahendite eraldamine ühes juhustega ühtse registri haldamiseks iga omavalitsuse poolt võiks aidata kaasa kohalike omavalitsuste efektiivsuse suurendamisele hulkuvate loomade probleemiga tegelemisel. Ka maakondlike või piirkondlike infotelefonide ühtlustamine hulkuva looma leidnud kodanikule protsessi mugavamaks muutmisel võib osutada otstarbekaks. Praegu helistavad inimesed sageli erinevatesse institutsioonidesse (Politsei, hädaabi, Keskkonnaamet, varjupaik), kust nad suunatakse edasi alati ühest vastust saamata, kuidas siis ikkagi olukorras edasi toimetada.

Küsimus 11. Omavalitsuse töötaja tööaeg, mis keskmiselt hulkuvate loomadega seonduvale kulus, on hinnatud 91 Eesti omavalitsuse andmete põhjal. Kokku tegelesid omavalitsustöötajad probleemiga ligikaudu 639 töötundi, mis linnade ja valdade jaoks kokku teeb keskmiseks 7 tundi kuus ehk ühe ametniku peaaegu terve tööpäeva omavalitsuse kohta.

Küsimus 12. Küsimusele kohaliku omavalitsuse töötaja kättesaadavuse kohta probleemiga tegelemisel valisid vastusevariandi b) 27 (esines üksikuid probleeme, mis lahendati vastava töötajata) c) 57 (kov töötaja tegeles probleemiga tööajal) ja d) 29 (kov töötaja oli kättesaadav ööpäevaringselt) kohaliku omavalitsuse esindajad. Vastusevariandi a) (kov-il ei olnud võimalik probleemiga tegelda) valijaid ei olnud.

Küsimus 13. Probleemi ulatusest annab informatsiooni hulkuvate loomade kohta laekunud teadete arv. Praegu on probleemiks teadete ühtse registreerimise puudumine, mis võimaldaks kiiret info edastamist omavalitsuse poolt määratud isikule looma tuvastamiseks ning operatiivset kontrolli lemmikloomaregistrist või kadunud loomade andmebaasist kiibinumbri (või looma tunnuste) alusel. Hulkuvate koerte (üks või mitu looma) juhtumite kohta tuli uuringus osalenud omavalitsustele kokku 3993 teadet ja kasside kohta 2875 teadet, kusjuures ei ole arvestatud omavalitsuste poolt registreerimata teateid ega teateid varjupaikadele, teistele asutustele või organisatsioonidele, kui need ei kajastu omavalitsuse poolt esitatud statistikas. Seega on hulkuvate loomadega seotud juhtumite üldarvud suuremad kui uuringus välja toodud arvud teadete kohta, mille osas on kohalikud omavalitsused arvestust pidanud.

Küsimus 14. Enamus kohalikke omavalitsusi hooletuid loomaomanikke ei trahvi, kuid mitmed märkisid selgitustöö ning suulise või kirjaliku hoiatuse tegemise. Toodi välja positiivseid näiteid koostööst kohaliku konstaabluga, aga märkimisväärne osa omavalitsustest mainis suurema koostöö vajadust Politseiga antud valdkonnas, kuna väärteo menetlemine on kohaliku omavalitsuse jaoks õigusjärgselt kindlate reeglite järgimist nõudev ajamahukas protseduur, milleks omavalitsusel sageli puudub pädev volitatud isik. Looma hulkuma pääsemisega seonduvad looma omanikule siiski märkimisväärsed kulud, kuna looma väljastamisel varjupaigast tuleb varjupaigateenuse arve enamasti tasuda omanikul (kui kohaliku omavalitsusega ei ole kokku lepitud teisiti).

4.5. Kohalike omavalitsuste koostöö loomade varjupaikadega

Küsimus 15. Uuringus osalenud omavalitsustest 74 olid sõlminud teenuse osutamise lepingu mõne Eesti loomade varjupaiga haldajaga. Mitmetel juhtudel olid lepingud sõlmimisel või toimis koostöö üksikjuhtumi põhisel ilma lepinguta.

Küsimus 16. Eestis haldasid 2010. Aastal loomade varjupaiku Varjupaikade MTÜ, MTÜ Loomade Hoiupaik, MTÜ Assisi Franciscuse Selts, MTÜ Grey Dogs, MTÜ Haapsalu Loomaabi ja MTÜ Kuulikodu. Üks Põlvamaa omavalitsus märkis koostööpartnerina MTÜ Loomade Hoiu- ja Tegevuskodu.

Lemmikloomade pidamise kultuur on probleemiks paljude omavalitsuste puhul. Kulud hulkuvate loomade püüdmisele ja pidamisele varjupaikades ning varjupaikade ülalpidamiskulud on märkimisväärsed. Märgistamata loomi tuleb varjupaigas pidada vähemalt 14 päeva ning uutelt omanikelt ei ole võimalik eeldada kõikide loomaga seotud kulutuste kompenseerimist varjupaigale, kes terve looma uude koju saatmise nimel teenuste eest tasub. Samas on ussirohu andmine ja vaksineerimine varjupaikades möödapääsmatud, kuna vastasel korral levivad viirused

väga kergesti ning on tõsiseks ohuks varjupaika ajutiselt sattunud omanikku ootavatele hooldatud lemmikloomadele. Viimaste omanikud ootavad aga varjupaigalt pigem lemmikloomade hotellile sarnast teenindust ning soovivad oma lemmiku võimalikult terve ja puhtana tagasi saada. Siiski on enamuse varjupaikadesse sattuvaid loomi märgistamata, mistõttu omaniku välja selgitamine sõltub suuresti viimase aktiivsusest lemmiklooma otsimisel ning varjupaiga võimalustest teavitustöö tegemisel. Alles on sagedased juhud, kus omanik lihtsalt ei taipa lemmiklooma varjupaigast otsida. Varjupaikadel puudub riiklik toetus. Lepingud paljude kohalike omavalitsustega on sõlmitud juhtumipõhiselt, kuna suur osa omavalitsusi ei ole valmis aitama kanda igakuiselt varjupaikade ülalpidamis- ning töjõukulusi. Lisaks iga üksiku looma toidu- ja veterinaarculudele tuleb tagada ruumid, milles on loomal võimalik järgida liigiomast käitumist ning milles loomadel on võimalik püsida tervena kuni (uude) koju minekuni. Viirushaiguste levimise oht varjupaikades tähendab vajadust rangelt isoleerida äsja varjupaika saanud loomad nendest loomadest, kes on juba tervisekontrolli läbinud ja vaksineeritud. Tuleb tagada ruumide, puuride ja loomade tarvikute steriilsus.

Eesti loomade varjupaikade kogukulutused ja tulud (peamiselt laekumised kov-idelt ja annetused) on nähtavad varjupaikade haldajate majandusaasta aruannetest. Varjupaigad peavad tagama loomade heaolu vähemalt loomakaitseaduses ette nähtud minimaalsete standardite piires ning suutma ülal pidada palgatöötajaid, kellel on kogemused ohtlike ja haigete loomadega tegelemisel. Vabatahtlike abi kasutamine on võimalik loomade puhul, kelle käitumine on juba ette teada. Annetusi laekub varjupaikadele kõige sagedamini loomade toidu või ravikulude katmiseks, kuid harva palgakulude või ruumide ülalpidamiskulude katmiseks. Loomade varjupaigad peavad loomade heaolu tagamiseks vajaliku teenusestandardi tagamiseks suutma säilitada ka tökohad ning tasuma veterinaaridele.

Eestis hetkel arvuliselt kõige enam loomade varjupaiku haldavalt Varjupaikade MTÜ-lt laekus 2011. aastal riigikassasse töötajate sotsiaalmaksu kokku 36805 eurot ja tulumaksu kokku 16628 eurot. Eesti tingimustes on MTÜ kohta tegemist arvestatava suurusega tööandjaga. Töötaja elukohajärgsele kohaliku omavalitsuse üksusele laekub tulumaksuseaduse § 5 lg 1 p 1 kohaselt 11,4% residendist füüsilise isku maksustatavast tulust.

Küsimus 17. Uuringus osalenud ja statistikat pidanud omavalitsused toimetasid 2010. aastal varjupaikadesse kokku 1882 koera ja 4107 kassi, kusjuures Tallinna linna vastavad näitajad olid 817 koera ja 2194 kassi.

Küsimus 18. Omavalitsused andsid infot kokku 443 looma omaniku tuvastamise juhtumist kohapeal, mis näitab omavalitsuste huvi loomaomaniku tuvastamise ja seeläbi varjupaigakulude kokkuhoiu võimaluste vastu. Sageli tundis hulkuma pääsenud looma ära loomaomanik, kuid üheks võimaluseks äratuntavate loomade hulka suurendada on koostöö tihendamine veterinaaridega, kes jälgiksid teateid oma piirkonnas või lähikonnas leitud loomadest, kelle kiibinumber jääb tuvastamata. Kiipimiskohustuse sisse seadnud omavalitsuste poolt antud tagasiside näitas, et kiibinumbri lugemise abil õnnestub identifitseerida paljude loomade omanikud. Mikrokiibi paigaldamine on loomaomaniku jaoks ühekordne kulu, kuigi kiibi loetavust tuleks igal aastal

uuesti kontrollida. Praegu kulutab omavalitsus ühe koera varjupaika toimetamiseks keskmiselt ligikaudu summa, mille eest saaks paigaldada mikrokiibid 10 koerale ning välistada seega nende puhul edaspidi omavalitsuse kulud ka looma hulkuma sattumisel, kuna identifitseeritud looma varjupaika toimetamise ja seal pidamise kulud saab kohustada tasuma loomaomaniku.

4.6. Kohustuse maksumus

Kõikide kohalike omavalitsuste eelarvetes kokku oli hulkuvate loomadega seotud tegevusteks 2011. aastal ette nähtud 864852 EUR, mis rahvaarvuga jagades tegi hooletute loomaomanikega seotud kuludeks 0,64 EUR iga Eesti elaniku kohta (andmed: Rahandusministeerium, Eesti Statistika). Tallinna linna elaniku kohta olid keskmised kulutused hulkuvate loomadega seotud tegevustele aga 2010. aastal 2,4 EUR (*kulutused: uuringu andmetest, rahvaarv: Eesti Statistika andmed*), mis on peaaegu 4 korda kõrgem Eesti keskmisest. Seega on probleem aktuaalne ning kohustuse täitmiseks kulutatavad summad kokku märkimisväärsed. Keskmiselt olid hulkuvate loomadega seotud kulutused omavalitsuse kohta (võttes arvesse uuringus osalenud omavalitsusi) 2010. aastal ligikaudu 119 923 EEK ning 2011. aastal 6476 EUR. Siiski tuleb mainida, et nende arvude kujunemisel on oluline roll Tallinna linnal, ilma milleta olid keskmised kulutused omavalitsuse kohta ligikaudu poole väiksemad.

Küsimus 19. Eelarves oli kohustusele planeeritud summa aastaks 2010 välja toonud 92 omavalitsust, kelle eelarvetes oli probleemiga seonduv summa kokku 11092323 EEK ning valimi andmete põhjal arvutades tuli keskmiseks summaks omavalitsuse kohta (arvestades sisse ka Tallinna linna) 122 559 EEK. Ilma Tallinna linna arvestamata oleksid kulutused kov kohta väiksemad, keskmiselt 68199 EEK ehk kokku ligikaudu 6206123 EEK. Keskmist tõstaks ilmselt Pärnu linna statistika kaasamine ning langetaks vastamata jätnud madala tulubaasiga omavalitsuste arvesse võtmine.

Küsimus 20. Enamasti tehti kulutused otseselt hulkuvate loomade püüdmiseks, varjupaikadesse toimetamiseks ja nende varjupaikades pidamiseks. Vähestel omavalitsustel jätkus raha ennetustegevusteks, näiteks kiipimise korraldamiseks või steriliseerimise toetamiseks. Ennetustegevusteks raha eraldamine võib siiski olla efektiivne just pikemas perspektiivis, kuna positiivseid tulemusi loomade varjupaikadesse toimetamise ja seal hoidmise kulude vähendamisel on võimalik eeldada pärast suurema osa elanikkonna loomade kiipimist ning lemmikloomade soovimatute järglaste ärahoidmise võimaluste tutvustamise kampaaniaid.

Küsimus 21. Kohalike omavalitsuste eelarvetes ettenähtud summad 2011. aastaks ei erinenud märkimisväärselt 2010. aasta eelarvetest. Kokku kulutasid valimis olnud omavalitsused, kes antud lahtri täitsid, kohustuse täitmisele kokku 715365 EUR. Võrdluseks, selle raha eest oleks Eesti keskmisest kiipimise hinnast lähtudes saanud näiteks kiibi paigaldada 38460 loomale. Analüüsides probleemi leevendamiseks ettenähtud eelarvet pikema perioodi vältel, ilmneb, et ennetustegevusse raha paigaldamine võib oluliselt vähendada kohustusele kuluvat kogusummat, kuigi lühiajaliselt on kulud kiipimise toetamise näol suuremad.

Selgelt ei olnud kohalikel omavalitsustel võimalik operatiivselt reageerida kõikidele hulkuvate loomadega seotud teadetele ega korraldada kõikide omavalitsuse töötajatele teada olevate koduta loomade varjupaikadesse toimetamist. Oma toimetulekut on hinnanud heaks mitmed probleemiga aktiivselt tegelenud ja tegelevad omavalitsused, sealhulgas Türi Vallavalitsus, Keila linnavalitsus.

4.7. Kohaliku omavalitsuse toimetulek kohustusega

Küsimus 22. Kohaliku omavalitsuse eelarves 2011. aastal ettenähtud summat pidas piisavaks 55 omavalitsust antud küsimusele vastanud 107-st. Siiski hinnati pigem raha piisavust kohaliku omavalitsuse eelarve kontekstis ning see ei väljenda alati tegelikku toimetulekut (vt järgmised küsimused 23 ja 24).

Küsimus 23. Mitmed omavalitsused tõid siiski välja seaduse alusel kov kohustuste hulka kuuluvaid hulkuvate loomadega seonduvaid tegevusi, mille jaoks oleks vajalik täiendav toetus. Lisaks loomade püüdmise ja varjupaika toimetamisega seotud kuludele oli märkimisväärselt sage vajadus registri pidamise kulude katmise järele ning ennetustöö rahastamise vajadus nii kiipimise ja steriliseerimise otseseks toetamiseks kui lemmikloomade pidamisest ning seonduvast probleemistikust infot jagavate kampaaniate korraldamise toetamiseks. Raha ei jagu suuremate omanikuta kassikolooniate varjupaika toimetamiseks ja nende ülalpidamine seaduses ettenähtud tingimustel ja aja jooksul.

Küsimus 24. Küsimuse puhul, kes peaks olema vastutav hulkuvate loomadega seotud kohustuste täitmise eest, valisid mitmed omavalitsused mitu vastusevarianti. Valikvastustest ja kov esindajate avatud vastustest selgus, et sagedamini arvati, nagu peaks tegelikkuses kohustuse täitmine ja selleks vahendite eraldamine olema kohaliku omavalitsuse ja riigi ühiseks pingutuseks, mitte ainuüksi kohaliku omavalitsuse hallata. 25 omavalitsuse esindajad leidsid, et hulkuvate loomadega seonduv peaks olema kohaliku omavalitsuse kohustuseks ning nende omavalitsus tuleb ülesandega toime. 64 omavalitsuse esindajad arvasid, et hulkuvate loomadega seotud tegevuste eest vastutuse määramine kohalikule omavalitsusele on õiglane, kuid omavalitsus siiski oma vahenditega toime ei tule. Suur osa neist mainis riigi abi vajadust vähemalt lemmikloomaregistri osas. Kohustuse täitmise korraldamist ainult riigi ülesandena pidas mõistlikuks 16 omavalitsust. Probleemi ei eksisteerinud kõigest 8 omavalitsuse jaoks. Peamiselt vabatahtlikust rahastusest peaks kohustuse täitmine toimuma ühe omavalitsuse esindaja arvates.

Riik on kohalikule omavalitsusele delegeerinud kohustuse, kuid riigi poolt eraldatud vahendid kohaliku omavalitsuse eelarves ei ole ette nähtud konkreetselt hulkuvate loomadega seonduvateks toiminguteks ega lemmikloomaregistri koostamiseks või haldamiseks, vaid on ühes eelarve alajaotuses teiste elamu- ja kommunaalmajanduse kuludega. Kov ei kohustu samas leidma täiendavat ressursi probleemiga tegelemiseks, kuna raha on riiklikult ette nähtud. Antud olukord ei võimalda hästi hinnata omavalitsuste suutlikkust kohustuse täitmisel. Samuti ei saa kov-ide erinevate rahaliste võimaluste tõttu hinnata omavalitsuse poolt probleemi lahendamiseks tehtava töö efektiivsust. Väga oluline töö tulemuslikkuse osas on töötaja(te) motivatsioon.

Kokkuvõtlikult selgub, et hulkuvate loomade probleemistiku leevendamiseks võiks osutada efektiivseks loomade varjupaikade riiklik rahastamine vähemalt püsikulude katmiseks ning omavalitsustele raha eraldamine peamiselt loomade arvu alusel. Kuna kohustuse täitmine on enamuse omavalitsuste poolt lepingutega delegeeritud varjupaigateenust osutavatele ühingutele, siis moodustavad suurema osa omavalitsuse eelarvest kohustuse tarbeks eraldatud rahast loomade varjupaikade teenusearved. Vähesed omavalitsused toetavad aga otseselt varjupaikade ülalpidamist (küte, vesi, palgakulu, jne). Varjupaikades teenuse kvaliteedi tagamise eest vastutab otseselt varjupaiga haldaja, kes valdkonna spetsiifikat arvestades on enamasti majanduslikes raskustes. Loomateemalistele meediakajastustele ja kommentaaride rohkusele tuginedes võib väita, et loomade heaolu tagamist peab vajalikuks üha suurem osa Eesti ühiskonnast. Enamus varjupaiku ja hulkuvate loomadega tegelevaid MTÜ-sid suudavad tänu annetustele küll tegevust jätkata, aga praeguse tulubaasi juures ei ole loomade varjupaikadel võimalik vajalik mahus tegelda probleemiga seonduva ennetustööga ega lemmikloomaregistri loomise ja haldamisega. Selleks ei ole töötajaid ega piisavalt jõukaid vabatahtlikke, kel oleks aega tasuta töötada.

Kiipimata hulkuvate loomade arvu vähenemisel väheneks vajadus varjupaigateenuse järele ning varjupaigad saaksid toimida peamiselt omanike juurest hulkuma pääsenud loomade püügi, kiibinumbrite kindlaks tegemise ja neile ajutise majutuse tagamisega kuni omaniku järeletulekuni. Praegusel hetkel moodustuvad suure osa varjupaikadesse viidavatest loomadest inimesega mittekontakteeruvad kassid, hüljatud loomapojad ja teised hüljatud või lahti pääsenud loomad, kelle omanikku ei ole võimalik kindlaks teha, kuid kelle ülalpidamine seaduses ettenähtud korras on omavalitsuse jaoks väga kulukas. Väiksem on omaniku surma järel kodu kaotanud loomad. Enamasti ei ole varjupaikadel mahutavuse ja kulude kontrolli all hoidmise vajaduse tõttu võimalik loomi vastu võtta eraisikutelt ilma kov poolse suunamiseta.

Küsimus 25. Enamus omavalitsusi vajab rahalist toetust kas otseselt kohustuse täitmiseks (loomade varjupaikadele tasumine) või ennetustegevuseks (teavituskampaaniad, kiipimine). Eelnevates küsimustes ja samuti antud küsimuses mainiti märkimisväärselt palju ühtse lemmikloomaregistri koostamise ja haldamise riikliku organiseerimise vajadust. Järgnesid vajadus üleriigiliste kampaaniate korraldamise osas nii lemmikloomade pidamise kultuuri tõstmiseks kui ennetustegevuste läbiviimiseks, aga sageli vajati abi ka koostöö tihendamisel Politseiga, kuivõrd konstaablil on väärtegade menetlemise õigus ning siiani laekub osa hulkuvate loomadega seotud teadetest esmalt Politseile.

KOKKUVÕTE

Uuringust selgus, et kohalikel omavalitsustel on hulkuvate loomadega seotud probleemistikuga toimetulekul kõige suuremaks takistuseks ressursside leidmine ja seda nii kohustuse otseseks täitmiseks, millest kulukaim osa on kõikide hulkuvate loomade varjupaikadesse toimetamine, kui ennetustegevuseks. Just ennetustegevus - mikrokiipide paigaldamise toetamine ning mikrokiipimise ja soovimatute loomapoegade ärahoidmise vajadusest teavitamine, võimaldaksid aga vähendada kohaliku omavalitsuse tulevasi kulusi. Vajalik on riiklikul tasandil uuesti arutleda ühtse lemmikloomaregistri sisseseadmise ja haldamise korraldamise üle.

Peamiseks soovitusena omavalitsuste esindajate arvamustele tuginedes olekski leppida kokku ühtse üleriigilise lemmikloomaregistri kasutamises. Seejärel oleks võimalik asuda korraldama vastavasisulisi teavituskampaaniaid ning asuda koostöös veterinaaridega propageerima lemmikloomadele mikrokiipide paigaldamist. Mõistliku aja jooksul tuleks täiendada kohalike omavalitsuste lemmikloomade pidamise eeskirju mikrokiibi paigaldamise ja registreerimise kohustuse kehtestamisega. Samuti peaks kiipimiskohustus laienema lemmiklooma järglastele enne uutesse kodudesse loovutamist, et saavutada tulevikus olukord, kus ka segavereliste loomade järglasi ei anta uutesse kodudesse mikrokiibita. Antud nõue võiks muuta loomaomanikud vastutustundlikemaks oma loomadele järglaste saamise võimaldamisel ja neile uute kodude valimisel.

Kohalikud omavalitsused vajavad abi lemmikloomade pidamist ja hulkuvate loomade temaatikat käsitlevate üleriigiliste kampaaniade korraldamisel, mis võimaldaks tõsta nii loomaomanike kui teiste elanike teadlikkust. Inimestele ei ole sageli selge, kuidas hulkuva looma leidmisel tegutseda või milliseid meetmeid rakendada probleemse loomaomaniku korralekutsumiseks. Sageli teavitatakse esmalt politseid. Nii väärtegade menetlemisel kui hulkuvate loomadega seotud üksikjuhtumite korral mainiti omavalitsuste esindajate poolt sageli koostöö tõhustamise vajadust kohaliku konstaabliga.

Võttes arvesse hulkuvate loomadega seotud tegevuste kulukust, mida väljendab 2011. aastal kõikide Eesti kohalike omavalitsuste eelarvetes kokku vastava probleemiga tegelemiseks ette nähtud 864852 EUR, on vajalik analüüsida kohustuse riiklikul tasandil reguleerimist. Kohustuse täitmiseks laekub rahaline ressurss kohalikele omavalitsustele riigieelarvest, kuid praegusel kujul ei ole rahastamine piisav ei probleemi kontrolli all hoidmiseks ega ennetustegevuseks. Tuleks kaaluda loomakaitse seaduse muutmist kiipimise kohustuse sisseseadmiseks ja viia läbi analüüs lemmikloomaregistri haldamise kulude ja loomade varjupaikade püsikulude otseselt riigieelarvest rahastamise vajaduse kohta. Selleks, et hinnata kiipimiskohustuse sisseseadmise maksumust Eestis tervikuna, oleks vajalik paremini määratleda Eestis peetavate lemmikloomade arv, mida oleks paremini võimalik teha veterinaaride seas uuringu läbiviimisel. Läbi ennetavate tegevuste osakaalu märkimisväärse kasvu oleks võimalik vähendada probleemiga seonduvaid tulevasi kulusid nii kohalike omavalitsuste kui ühiskonna jaoks tervikuna.